

Un any d'acord incòmode

El març de l'any passat es convocava una sessió de discussió d'urgència a la seu del Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB). La matinada del 8 de març de 2016 la Unió Europea (UE) i Turquia havien arribat a un principi d'acord que situava el país a cavall d'Europa i Orient Pròxim com a part de l'engranatge del sistema d'asil comunitari. Deu dies després es concretava l'entesa: l'executiu conservador turc, presidit pel polèmic Recep Tayyip Erdogan, intercanviava la seva implicació en el problema dels refugiats de la UE a canvi de l'acceleració de l'accés del país a la Unió, la concessió de visats per als seus ciutadans i una quantia de diners equivalent a la meitat del que les autoritats turques deien que havien invertit de la seva butxaca donant assistència als sol·licitants d'asil sirians.

A partir del 20 de març de 2016, i sobre el paper, totes les persones en trànsit que arribessin a les illes gregues de manera irregular serien retornades a Turquia. La lògica era d'“u per u”: per cada siríà retornat, aquest país en reassenaria un altre a la UE fins a arribar a la xifra de 72.000 persones. Cal recordar que aleshores la regulació i els tractats europeus, sobretot el de lliure circulació, havien quedat malmesos davant la crisi de refugiats.

La norma comunitària que determina quin Estat és el responsable d'examinar i decidir sobre una sol·licitud d'asil, coneguda popularment com Dublí III, es va ensorrar davant d'una afluència tan gran de persones a la recerca de protecció internacional que va dur Grècia al límit. El reglament estableix que, si un refugiament abandona un país d'entrada per establir-se en un altre país comunitari, aquest segon Estat pot retornar-lo al primer. La norma es va plantejar com una forma

La UE i Turquia van signar, ara fa un any, un pacte perquè Turquia esdevingués la primera frontera europea en plena crisi per l'arribada de refugiats procedents principalment de Síria.

Reportatge de Quique Badia

d'evitar que els països membres de la UE amb sistemes d'acollida més desenvolupats, com Alemanya o els països escandinavaus, assumissin sols tota la pressió d'arribades de sol·licitants d'asil.

Àustria i la ja esmentada Alemanya van introduir controls fronterers vista la gran quantitat de persones que aspiraven a assolir l'estatus de refugiades a mitjan setembre de 2015; França va establir mecanismes de vigilància en aeroports i fronteres terrestres arran dels atemptats de novembre d'aquell any a París; Suècia va reinstaurar la vigilància a principis de 2016 i Dinamarca va seguir-la. Hongria va anar encara més enllà i va alçar una tanca entre Sèrbia i Croàcia, països en ruta del trànsit de persones que escapaven del conflicte siríà. I l'extrema dreta capitalitzava (i capitalitza) en molts dels Estats membres la sensació de desbordament de la UE.

El 9 de març, un dia després de la signatura del principi d'acord entre Turquia i la Unió, era un bon moment per provar de posar en comú i reflexionar sobre les implicacions del moment.

En un acte del CIDOB, els ponents principals del qual eren la investigadora Elena Sánchez i el coordinador de recerca Eduard Soler, hi planaven tota una

sèrie d'interrogants que, ja es deia aleshores, no obtindrien resposta fins que no es poguessin valorar en la distància. Bona part dels assistents entenien que tot plegat era una solució provisional per provar d'apaivagar el veïnat balcànic durant l'estiu, quan el bon temps produeix un pic d'arribades. Hi havia dubtes seriosos a la trobada d'experts sobre la legalitat de l'acord.

Però, a part, hi havia qui es preguntava: si no s'havia pogut assolir un consens sobre les quotes de reubicació en altres països dels sol·licitants que ja es trobaven a la UE, era creïble l'entesa? No posava en dubte el paper de la Comissió Europea com a garant del compliment dels tractats? Va primar l'opinió dels estats nacionals? I el pitjor de tot: obriria això noves rutes i més perilloses per als aspirants a rebre protecció internacional?

Cop d'Estat a Turquia

A la discussió, s'hi anticipaven esculls de tot tipus, però poc es podia preveure que el juliol del mateix any una facció de l'exèrcit turc provaria de derrocar el governant Partit de la Justícia i el Desenvolupament (AKP en les seves sigles turques). El fracàs de la temptativa de deposició d'Erdogan va desencadenar una virulenta purga de funcionaris, periodistes i càrrecs electes, així com el tancament de centres escolars, universitats i mitjans. El saldo és de 100.000 acomiadats i desenes de milers d'arrestos i confinaments, d'acord amb xifres del mitjà d'aquest país focalitzat en drets humans, Bianet. Bona part de les detencions es van donar a l'empara de la restrictiva llei antiterrorista turca.

La concessió de visats estava supeditada, entre altres coses, a revisar aquesta normativa, pensada per a la situació de guerra civil *de facto* al sud-est de mayo- →

ELS REFUGIATS, A TURQUIA. El president del Consell d'Europa, Donald Tusk (esquerra) i el primer ministre de Turquia, Ahmet Davutoglu, després de signar l'acord sobre refugiats, ara fa un any. Els mesos anteriors (dreta) el nombre de persones que van perdre la vida intentant arribar a la costa de Grècia ja era esfereïdor.

→ ria kurda, que des dels anys 80 ja s'ha cobrat més de 40.000 vides. Un mes i poques setmanes després de la implementació de l'acord, el president Recep Tayyip Erdogan ja va deixar clar que no en canviaria ni una coma. "Nosaltres anem a la nostra, vosaltres aneu a la vostra", va declarar el maig de l'any passat. Els successos ocorreguts el juliol i l'estat d'emergència que va imposar el Govern, prorrogat ja diverses vegades, van allunyar qualsevol possibilitat de rescriure una llei que estirava molt més enllà dels barems de la UE allò que ha de ser considerat terrorisme i que dona aparença legal a la repressió de la dissidència.

El president Recep Tayyip Erdogan ha acusat diversos cops la UE de donar una resposta massa tèbia a la temptativa de cop d'Estat, i el novembre passat va amenaçar d'incomplir els seus compromisos. "Si aneu més enllà, les fronteres s'obriran", amenaçava.

L'eterna candidata

La tibantor entre Estats membres de la UE i Turquia és periòdica. L'últim episodi es va viure fa pocs dies quan l'avió del

ministre d'Afers exteriors turc va ser obligat a girar cua a Holanda quan es disposava a fer un míting a favor de la reforma constitucional al seu país. Els turcs es troben a les portes d'un referèndum per decidir si volen canviar el seu sistema parlamentari per un model presidencialista.

Aquestes línies s'escriuen una setmana després que la Comissió de Venècia, un òrgan consultiu d'experts en dret constitucional del Consell d'Europa, emetés un informe en el qual assenyala que la reforma de la carta magna turca no duu associada l'establiment de contrapesos que previnguin el país d'esdevenir una presidència autoritària. Una transformació que allunya Turquia, encara més, d'una altra de les contrapartides que esperava obtenir per la seva col·laboració en el sistema d'asil europeu: l'acceleració del seu accés a la UE.

Laura Batalla, secretària general de l'organització d'amistat amb Turquia de Brussel·les, Friends of Turkey, i autora d'un *paper* acadèmic sobre l'acord entre la UE i aquest país, explica a EL TEMPS que l'aniversari de l'entesa ha quedat

eclipsat a les institucions europees pels conflictes diplomàtics amb Holanda i Alemanya. Però també reconeix que l'afluència d'arribades des de Turquia s'ha reduït dràsticament. A quin preu?

"Es converteix a Turquia en un gendarme per a Europa i Grècia en un gran camp de refugiats: ara mateix n'hi ha prop de 150.000 atrapats entre les illes i la Grècia continental", recorda Batalla. El bloqueig de l'entesa es deu, d'una part, al fet que una cort d'apel·lació hel·lena ha resolt que Turquia no és un país segur on retornar els sol·licitants d'asil, i de l'altra, a les reticències de molts països de la UE a assumir els seus compromisos d'acollida. "L'acord no funciona tal com s'havia establert, però sí que ha aturat l'allau de refugiats", rebla l'experta.

Laura Batalla creu que el gruix de l'incompliment dels acords ha recaigut a la banda de la UE, ja que Turquia ha assumit aixoplugar els desplaçats sirians, allotjant fins a pràcticament tres milions de refugiats, mentre que la Unió no ha cedit pel que fa a la liberalització dels visats. Una possibilitat que s'allunya després del cop d'Estat, on la llista d'orga-

rini, ja ha manifestat que el resultat del referèndum obligarà a repensar la relació entre aquest país i la UE.

Balanç, un any després

Passat un any, i ja sense la urgència del moment, el CIDOB va acollir una taula de luxe el propassat 15 de març amb la qual fer balanç, col·lectivament, dels efectes de l'acord. Entre les ponències hi havia la d'Alexandra Stiglmyer, investigadora de l'influent *think tank* European Stability Initiative (ESI), el grup que va idear l'entesa. Stiglmyer copsava un fet inqüestionable: les xifres d'arribades a Grècia s'han reduït dràsticament després del pic de 2015, quan van arribar a fregar el milió. Tot i que ella mateixa reconeixia que el nombre de retorns (916) i reassentaments (3.792) distava molt dels 72.000 establerts. L'aposta per "l'u per u" no va cristal·litzar. Malgrat tot, es mostrava optimista. Una postura que no compartien altres ponents.

El to cordial es va esquarterar quan es va posar en qüestió que la davallada es degués al pacte entre la UE i Turquia. Apostolos Veizis, cap d'operacions de Metges Sense Fronteres (MSF) a Grècia, va sostenir que el descens d'entrades tindria més a veure amb el tancament de fronteres a molts països balcànics que no amb l'acord. I el cert és que, quan Macedònia va barrar el pas als sol·licitants d'asil, ja es va començar a notar. Un altre punt de discussió orbitava al voltant de si es podia afirmar que Turquia era un país segur per al retorn. Marco Stefan, investigador al prestigiós Center for European Policy Studies (CEPS), va insistir en les múltiples resolucions judicials que apuntaven a la falta de seguretat a Turquia. Veizis va referir-se a les illes gregues, sarcàsticament, com al Nauru europeu, referint la solució australiana al problema dels refugiats, que consisteix a confinar-los en una illa on són objecte de tot tipus d'abusos.

Alexandra Stiglmyer ho tenia clar: "És millor trobar-se als camps turcs que a les illes gregues". La xifra de sirians establerts en aquells camps i a Grècia ja ha arribat a xifres semblants a les del total d'habitants de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. I des del 24 de març no s'ha donat ni una sola reubicació dins de territori europeu. Sembla que la seva estada als llimbs va per llarg. O com a mínim fins que s'acabin els diners, o la guerra. ●

nitzacions considerades terroristes pel govern de l'AKP ja no són només Estat Islàmic, el PKK o altres grups d'extrema esquerra, sinó també el que ells anomenen FETÖ, un acrònim per designar la confraria islàmica del seu antic aliat, Fetullah Gülen, com a organització terrorista. Els conservadors consideren Gülen l'impulsor de la temptativa de cop.

Un altre punt de fricció és que no s'han obert els capítols de negociació que Turquia demanava. Se n'han oberts d'altres, ja que Xipre bloqueja els que figuraven a la negociació. El Govern de la part grega d'aquesta illa és un dels principals esculls per a l'accés del país hereu de l'Imperi otomà, per la participació que es viu des de fa dècades entre la banda grecoparlant, integrada a la Unió, i la turcòfona, ocupada militarment per tropes d'Ankara.

Tampoc no estan arribant els diners promesos a l'ens creat per gestionar la crisi de refugiats en territori turc.

Sí que s'està avançant, però, en la modernització de la unió duanera. El Parlament ho està discutint actualment, i la Comissió Europea haurà de ratificar-ho.

Batalla es mostra confiada que això sí que acabarà passant.

Però aquest aspecte positiu queda enterrat per trobar-se la relació entre la UE i Turquia en hores baixes. A finals de novembre, el Parlament Europeu va emetre una resolució on titllava les mesures postcop de l'executiu turc de desproporcionades, i en el qual recomanava la con-

LES XIFRES D'ARRIBADES A GRÈCIA HAN MINVAT DES DE LA PUNTA DE 2015, QUAN VAN FREGAR EL MILIÓ

gelació de les relacions. El recel entre els representants dels països va *in crescendo*, assegura Laura Batalla, una situació que l'informe de la Comissió de Venècia, que apunta a un risc real que Turquia esdevingui un règim autocràtic si guanya l'opció reformista, no ajuda a pal·liar. L'alta diplomàtica de la Unió, Federica Moghe-